

UN ACT DE BUNĂVOINȚĂ AL DOMNITORULUI CONSTANTIN BRÂNCOVEANU FAȚA DE BULGARI, SUBLINIAT ÎN MOD DEOSEBIT ÎNTR-O CARTE LATINEASCĂ

Victor Ioan Oprîșu

Conștient de primejdia pe care Imperiul Otoman o reprezenta pentru Țara Românească, Constantin Brâncoveanu, a desfășurat o activitate diplomatică abilă, nuanțată și inteligentă, respectând în același timp, cu strictețe, obligațiile față de Poartă. Situația politico - militară de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea nu l-a permis lui Constantin Brâncoveanu să afișeze o atitudine fățiș antiotomană, cu toate că el nutrea astfel de sentimente, justificate de altfel, totuși el manifestă solidaritate cu lupta pentru eliberare desfășurată de popoarele din sudul Dunării.

Bulgarii, mai ales chiproviceni, ce erau destoinici meșteșugari și negustori, din orașul Chiprovaț și satele Copilovaț, Jelezna și Clisura, întrețineau strânse relații comerciale cu Țara Românească, pe care "au îndrăgit-o", "ca pe o a doua patrie a lor", cum o caracteriza istoricul bulgar C. Thelhizov, într-o carte tipărită la Varna, în anul 1964¹.

La sfârșitul secolului al XVII-lea situația din Balcani era extrem de tulbură. Creșterea explorării turcești duce la dese răbufniri sociale. În anul 1688, la marele asalt de la Belgrad au participat, alături de oștile comandantului infanteriei imperiale, Frederigo Veterani și patru campanii de arnăuți din Copilovaț². În același an izbucnesc mari revolte sociale în sudul Dunării reprimare în mod sălbatic de către turci. Una dintre cele mai însemnate revolte a fost cea a bulgarilor chiproviceni, reprimată sângeros de către armata otomană, iar cei care au reușit să scape s-au refugiat în Țara Românească, unde au fost primiți cu bunăvoință de către Constantin Brâncoveanu, stabilindu-se în diferite localități ale țării.

Populația bulgară din Chiprovaț, Jelezna și Clisura a emigrat în masă în Țara Românească și Transilvania³. O parte dintre bulgarii refugiați în Țara Românească trec munții, în Transilvania, așezându-se la Sibiu și în alte localități, primind "litere protecționale", din partea generalului Veterani, în anul 1695, iar în anul 1700 și o Diplomă de privilegii, acordată de către împăratul Austriei. Unii dintre chiproviceni de la Sibiu au plecat mai departe și s-au stabilit la Vințul de Jos, plecare datorată mai ales din cauza atitudinii dușmănoase a sașilor⁴. O atitudine ostilă, asemănătoare o au față de ei și curuții lui Francisc Rakoczy al II-lea, care îi considerau oamenii împăratului, devastându-le colonia de la Vințul de Jos. Din această cauză, cea mai mare parte a chiproviceniilor de la Vințul de Jos se reîntorc în Țara Românească, revenind în Ardeal, abia prin anii 1710 -

1. C. Thelhizov. Unele date despre situația și comerțul negustorilor chiproviceni în Transilvania în secolul al XVIII-lea. Contribuție la istoria comerțului bulgar, Varna, 1964.

2. I. Moga, Știri despre bulgarii din Ardeal în "Anuarul Institutului de istorie națională". Cluj, V, (1928 - 1930), p. 513.

3. Ștefan Ionescu, Panait I. Panait, Constantin Vodă Brâncoveanu, București, 1969, p. 34.

4. I. Moga, op.cit. p. 513.

1712, când se stabilesc atât la Vințul de Jos cât și la Deva⁵. Bulgarii chiproviceni din Deva, primesc de la generalul conte de Steinville, aceleași privilegii ca și cei de la Vințul de Jos.

Generozitatea lui Constantin Brâncoveanu, mai presus de orice alte protecții ulterioare, a impresionat profund pe bulgarii refugiați, cărora le-a lăsat o amintire neștersă, după cum reiese dintr-o carte latinească, apărută la Buda, în anul 1857, intitulată "Brevis memoria Provinciae Capistranae ab erectione sui de Provincia Bosnae Argentinae, anno 1757, die 16 august" solemniter promulgata Festum Seculare anno 1857, die 16 augusti, celebrantis ab ejusdem provinciæ alumno adornata.

Cartea, deși n-a fost scrisă cu intenția de a face istoria Țării Românești, amintește de mai multe ori de Valahia și unele localități din această țară. Între altele se spune că "...deoarece fiind obținute mai multe victorii asupra barbarilor în Serbia și Bulgaria, de către Ludovic de Baden, catolicii bulgari⁶, prea puțin precauți și-au arătat bucuria lor⁷, față de progresul fericit al armelor împărătești, venind pe neașteptate vizirul Köprülü, au fost nimiciti într-un măcel groaznic, la 8 septembrie 1690, ca pentru trădare, în locurile Chiprovaț, Copilovaț, Jelezna și Clisura. Pe cei rămași din acest dezastru, i-a primit, cu bunăvoință, bunăvoiața lui Constantin Brâncoveanu Basarab II⁸.

Valoarea textului constă în faptul că el arată importanța pe care conducătorii spirituali⁹ ai chiprovicenilor, au dat-o gestului de bunăvoință al voievodului Țării Românești, Constantin Brâncoveanu. În același timp evidențiază semnificația politică deosebită a ajutorului acordat, care se înscrie ca un act concret de solidaritate antiotomană cu lupta popoarelor din sudul Dunării, sentimente care l-au călăuzit de-a lungul întregii sale domnii pe voievodul Constantin Brâncoveanu¹⁰.

5. În Cronică Mănăstirii franciscane din Deva, venirea bulgarilor aici este prezentată prin următorul text: "Compositis aliquoties in Tran(silva)nia Disturbijs Racoczanis Populus Bulgaricus anno 1710 et Anno 1711 é Valachia, ubi Bradiocsenium, Aninosam, Tirgoschil aliisque in locis dispersus fuerat, succesivé incepit par moftem Vulkan in Tran(silva)nia venire, ubi Heczegini, ac circumjacentibus locis aliquanto tempore substitit donec unanimi consensu conclusum fuisset locum pro construendo Opido in territorio Devensi patendum esse".

6. Deși majoritatea populației bulgare este ortodoxă, în partea de vest a Bulgariei, începând din secolul al XVII-lea, a existat și o populație catolică. Acești catolici erau bulgari amestecați cu români, mai mult sau mai puțin slavizați și chiar cu albanezi, cea mai mare parte a lor fiind bogomilii convertiți la religia catolică de către călugării franciscani din provincia "Bosnia - Argentina". Din cauza persecuțiilor exercitate de către bulgarii ortodocși și turcii musulmani, ei s-au văzut siliți să se refugieze mai spre nord, emigrând în mai multe etape în Banat, Țara Românească și Transilvania. O parte dintre aceștia s-au stabilit la Deva, înființând un "oraș" bulgăresc și o mănăstire, în care, la 1764 a început a se scrie o cronică în limba latină.

7. De fapt au făcut mai mult decât "să-și arate bucuria". Patru companii de arnăuți din Copilovaț participând la asedlul Belgradului.

8. Textul latinesc este: "... postea vero, relata per Ludovicum Badensem pluribus in Serbia et Bulgaria de Barbaro victoriis, Catholici Bulgari gaudium suum de felici Caesarum armorum progressu minus cauti proberent, a superveniente Kiuperli Vizirio, ceu perduellinis rei in locis Chyrovac, Kopilovac, Zelesna et Clisura immani caede hausti fuere 8-a sept. anno 1690. A clade reziduos equidem humanitas Constantini Brâncovan Basarabae II benigne suscepit..."

9. Cartea din care este extras textul a fost redactată de un "alumn" al Provinciei Capistrane, provincie unită în mod canonic cu Provincia - Bulgaro - Valahă, căreia îi aparținuseră bulgarii chiproviceni.

10. Scoaterea în evidență a semnificației deosebite pe care o are ocrotirea acordată chiprovicenilor persecutați de către turci este cu atât mai necesară, cu cât majoritatea lucrărilor din istoriografia românească i-au acordat, în mod inexplicabil, o importanță minoră.

UN ACTE DE PROTECTION DE CONSTANTIN BRÂNCOVEANU POUR LES BULGARES, SOULIGNÉ DANS UN FAÇON PARTICULIERE DANS UN LIVRE LATIN

- Résumé -

Les bulgars "Chiproviceni" eu protestant dans le 1688 contre les turcs ottomans oppresseurs, ont été massacré de turcs.

Ceux, qui se sont arrosés à la mort, ont cherché refuge dans la Valachie, où ils ont été reçu avec une grande bienveillance de la part de Constantin Brâncoveanu, et ils se sont établis dans les divers localités du pays.

La générosité de Brâncoveanu les a impressionné profondément les bulgares réfugiés, à qui Constantin Brâncoveanu les a fait un souvenir inoubliable. comment on peut voir dans un livre publié dans le 1857 avec l'occasion de la commémoration de cent ans de la fondation du Province "Capistrane", l'accueil bienveillance des réfugiés constituant un acte de solidarité sud - est européenne et de l'aide donné au peuple bulgare dans la lutte contre l'expansion ottoman.